

**การพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษา
ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10
(พ.ศ. 2550-2554)**

นายวัช ศรีสว่าง
โรงเรียนสตรีอ่างทอง
กันยายน 2550

สารบัญ

	หน้า
☀ บทนำ	1
☀ สภาพปัญหาวิชาชีพทางการศึกษา	3
☀ ความคาดหวังของสังคม / แนวโน้ม ในอนาคตต่อผู้ประกอบการวิชาชีพทางการศึกษา	8
☀ คุณลักษณะของผู้ประกอบวิชาชีพ ทางการศึกษาที่พึงประสงค์	11
☀ ครูสภากับการพัฒนานักวิชาชีพทางการศึกษา	13
☀ บทสรุป	14

การพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษา

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่10(พ.ศ.2550-2554)

-----

1. บทนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระผู้ทรงเป็น “ครูของแผ่นดิน” ทรงมีพระวิสัยทัศน์ด้านการศึกษาที่กว้างไกลมาก พระองค์ทรงเล็งเห็นมานานแล้วว่า คุณภาพการศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างชาติบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง และพระองค์ทรงตระหนักดีว่าครูเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติ ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในวโรกาสต่างๆ ตัวอย่างเช่น

พระบรมราโชวาท ที่พระราชทานแก่คณะครูและนักเรียน ณ ศาลาดุสิดาลัย เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ.2504 มีความตอนหนึ่งว่า “....การศึกษาเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนพอเหมาะกับทุกๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้ แลพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้ตลอด .....

พระบรมราโชวาทที่พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2510 มีความตอนหนึ่งว่า “....งานด้านการศึกษาเป็นงานที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาติ เพราะความเจริญและความเสื่อมของชาตินั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาของชาติเป็นข้อใหญ่ ตามข้อเท็จจริงที่ทราบกันดีแล้ว ขณะนี้บ้านเมืองของเรามีพลเมืองเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งมีสัญญาณบางอย่างที่เกิดขึ้นด้วยว่า พลเมืองของเราบางส่วนเสื่อมทรามลงไปในความประพฤติและจิตใจซึ่งเป็นอาการที่น่าวิตก ถ้าหากยังคงเป็นอยู่ต่อไป เราอาจจะเอาตัวไม่รอด ปรากฏการณ์เช่นนี้ นอกจากเหตุอื่นแล้ว ต้องมีเหตุมาจากการจัดการศึกษาด้วยอย่างแน่นอน เราต้องจัดงานด้านการศึกษาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น .....

☼ พระบรมราชาบาทที่พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัย วิชาการศึกษาประสานมิตร เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2505 มีความตอนหนึ่งว่า “.....การศึกษา เป็นเรื่องใหญ่และสำคัญยิ่งของมนุษย์ คนเราเมื่อเกิดมาก็ได้รับการสั่งสอนจากบิดามารดา อันเป็นความรู้เบื้องต้น เมื่อเจริญเติบโตขึ้นก็เป็นหน้าที่ของครู อาจารย์ สั่งสอนให้ได้รับวิชา ความรู้สูง และอบรมจิตใจให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม เพื่อจะได้เป็นพลเมืองดีของชาติสืบต่อไป งานของครูจึงเป็นงานที่สำคัญอย่างยิ่ง.....”

☼ พระบรมราชาบาทที่พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2519 มีความตอนหนึ่งว่า “.....หน้าที่ครูมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นหน้าที่ปลูกฝังความรู้ ความคิด และจิตใจ เยาวชน ผู้เป็นครูจึงจัดได้ว่าเป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญมาก ในการสร้างสรรค์ บ้านดาด อนาคตของ ชาติบ้านเมือง ครูทุกคนต้องทราบตระหนักในข้อนี้ และต้องทำหน้าที่ของตัวในทางที่ถูกต้องให้ ได้สมบูรณ์ที่สุด.....”

นอกจากนี้ ยังมีพระราชาบาทของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช กุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครู วันพุธที่ 18 เมษายน 2526 มีความตอนหนึ่งว่า “.....อาชีพครูถือว่าสำคัญยิ่ง เพราะครูมีบทบาทสำคัญในการ พัฒนาประเทศให้เจริญมั่นคง และก่อนที่จะพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญได้นั้น จะต้องพัฒนาคน ซึ่งได้แก่เยาวชนของชาติเสียก่อน เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าสมบูรณ์ทุกด้าน จึงสามารถช่วยกันสร้างความเจริญให้แก่ชาติต่อไปได้.....”

พระบรมราชาบาทของทั้งสองพระองค์ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ประเทศชาติบ้านเมืองจะเจริญมั่นคงอยู่ได้ก็เพราะคุณภาพของคนในชาติ คุณภาพของคนในชาติ จะเกิดขึ้นได้ก็เพราะคนในชาติได้รับการพัฒนาจากระบบการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ และระบบ การศึกษาจะดีมีคุณภาพได้ก็เพราะมีครูที่มีคุณภาพ ดังนั้น การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่มุ่งเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนา” โดยมีเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพคน คือมุ่งให้คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนา ทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ ความสามารถ และทักษะการประกอบอาชีพและมีความมั่นคง ในการดำรงชีวิต ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับตนเองที่จะนำไปสู่ ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และสังคมไทยจะไม่มีทางสำเร็จลงได้ ถ้าไม่เร่งดำเนินการ พัฒนาคุณภาพทางการศึกษา โดยเฉพาะผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลัก

2. สภาพปัญหาวิชาชีพทางการศึกษา

2.1 จากการประเมินสภาพการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาพบว่า ครูและผู้บริหารเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาไทย ดังนี้

(1) ครู แม้จะมีความพยายามปรับเปลี่ยนวิธีการสอนแบบใหม่ นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเรียนการสอน แต่ครูก็ยังเป็นปัจจัยชี้ขาดว่าการศึกษาจะได้ผลหรือไม่เนื่องจากครูคือค่าน้ำหรือผู้ปฏิบัติการกลุ่มแรกที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนแนวคิดที่ยิ่งใหญ่ เลิศหรูจากกระทรวงอันยิ่งใหญ่ท้ายสุดต้องยุดีอยู่ที่ห้องเรียนเล็ก ๆ ในโรงเรียนที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ ที่อุดมสมบูรณ์บ้าง ขาดแคลนบ้างปะปนกันไป ในปัจจุบันครูในสถานศึกษาต้องรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบการบริหารและแนวคิดการเรียนการสอนเช่น การบริหารที่เน้นโรงเรียนเป็นฐานและ การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นต้น เฉพาะเรื่องแนวคิดผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างเดียวหากครูจะปรับการเรียนการสอนให้ตอบสนองแนวคิดเรื่องนี้ ครูต้องมีภารกิจเพิ่มขึ้นตามแนวทางเอกสารของสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติอย่างน้อยถึง 11 ประการ เช่น ครูต้องศึกษาวิจัยเพื่อทำความเข้าใจกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล สามารถให้คำแนะนำได้ทุกเรื่อง ทุกเวลา ครูต้องร่วมวางแผนการเรียนรู้ออกแบบกับผู้เรียน ครูต้องสรรหาและสนับสนุนสื่ออุปกรณ์ไว้ให้พร้อม โดยเฉพาะห้องสมุดและอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ดังนั้น ครูทั่วไปจึงตอบสนองด้วยการให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองด้วยการค้นคว้ารายงานด้วยตนเองอันเป็นการเพิ่มภาระงานให้นักเรียนทุกวิชาและต้องค้นหารายงานโดยที่ไม่ทราบรายละเอียดของงานว่าคืออะไร เพื่ออะไร

งานวิจัยบางชิ้นชี้ว่าปัญหาที่เกิดจากครูคือ

- ☀ ครูมีภารกิจการสอนมากทำให้ครูไม่มีเวลาในการพัฒนาและจัดการเรียนรู้มากนักโดยเฉพาะการเรียนรู้ตามแนวทางที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งต้องใช้เวลาและต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- ☀ ครูต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเรื่องเอกสารรายงานการจัดการศึกษา เนื่องจากโรงเรียนเป็นหน่วยสุดท้ายที่นำนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติ และต้องรายงานผลงานทุกเรื่องทำให้เอกสารมากเกินไป

- ☀ ครูบางส่วนไม่ยอมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน แม้จะเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจดีว่า การจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญจะก่อประโยชน์แก่ตัวผู้เรียนมากกว่าวิธีการเดิม ซึ่งข้อนี้ นับเป็นอุปสรรคสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ
- ☀ ครูบางกลุ่มทำผลงานเพื่อขอตำแหน่งโดยเบียดเบียนเวลาของผู้เรียน การที่ครูเอาเวลาที่ควรจะสอนมาเขียนผลงานส่วนตัว ทำให้เด็กขาดโอกาสในการพัฒนา ไม่เพียงเท่านั้น ผลงานที่เสนอนั้นยังไม่ได้มีส่วนช่วยให้นักเรียนดีขึ้น
- ☀ ครูที่ไม่ได้จบวิชาเอกหรือโทตามภารกิจงานสอน เช่น ครูวิทยาศาสตร์ไม่ได้จบวิชาเอกหรือโททางวิทยาศาสตร์ มักจะไม่มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มากเพียงพอ ซึ่งปัญหานี้จะพบมากในโรงเรียนห่างไกล ยากจน

สิ่งที่การศึกษายุคใหม่เรียกร้องคือ ขอให้ครูพัฒนาตนเองทั้งในฐานะของวิชาชีพ และคนในสังคมต้องเพิ่มพูนความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่อง มิใช่เพียงเพื่อการประเมินงานเข้าสู่ตำแหน่ง

(2) ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้มึบทบาทสำคัญมากเช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นตัวจักรสำคัญ ที่จะสร้างบรรยากาศและสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา ต่อการสร้างสรรค์คุณภาพการเรียนการสอนโรงเรียนที่มีครูดี มีความรู้ มีความกระตือรือร้นที่จะทำเพื่อนักเรียนแต่สภาพนี้อาจจะสะดุด หยุกลงได้ เมื่อโรงเรียนมีการเปลี่ยนผู้บริหารคนใหม่เข้ามาทำงานในลักษณะที่ทำให้ครูรู้สึก ถึงความอึดอัด ไม่ส่งเสริม ไม่โปร่งใส เป็นต้น โรงเรียนจำนวนไม่น้อยอยู่ในสภาพขาด การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกจากผู้บริหาร ผู้บริหารส่วนหนึ่งไม่ใส่ใจงานด้านวิชาการ ขาดความรู้ ความเข้าใจ ทั้งเรื่องหลักสูตรและการปฏิรูปการศึกษา ใช้เวลาอยู่ที่สถานศึกษาน้อย และไม่มีเวลาในการรับฟังครูทำให้ครูที่มีความตั้งใจขาดขวัญและกำลังใจ

เพราะไม่ได้รับการส่งเสริม สนับสนุน บทบาทของผู้บริหารจึงเป็นบทบาทที่ละเอียดย่อนและมีความสำคัญ ผู้บริหารต้องสามารถเป็นผู้กระตุ้น และสร้างเสริมทั้งด้านวิชาการ ด้านขวัญกำลังใจ ผลักดันให้บุคลากรในสถานศึกษาซึ่งมีแนวโน้มที่จะวางเฉยในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนระบบได้กลับมา มีความกระตือรือร้นทำงานเพื่อนักเรียนอย่างต่อเนื่องนอกจากนั้น ผู้บริหารทุกระดับต้องสามารถสร้างระบบการบริหารที่โปร่งใส และตรวจสอบได้ ส่งเสริมให้มีระบบการประกันคุณภาพอย่างจริงจังมิใช่เป็นเพียงการทำรายงาน

2.2 ในการสำรวจความคิดเห็นเรื่องคุณภาพการศึกษาไทยของสวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,525 คน ในประเด็นด้านบุคลากร (ครู / อาจารย์ / ผู้บริหาร) พบว่าผู้เกี่ยวข้องแต่ละกลุ่มมีความเห็นแตกต่างกันโดยนักเรียน/นักศึกษา (ร้อยละ 17.91) ผู้บริหาร (ร้อยละ 19.70) และประชาชนทั่วไป (ร้อยละ 18.03) เห็นว่าบุคลากรขาดจิตวิญญาณความเป็นครู – ผู้บริหารสถานศึกษา มุ่งเน้นการทำธุรกิจ ขาดคุณลักษณะที่ดีของครู-บริหาร ขาดคุณธรรมจริยธรรม และไม่เป็นตัวอย่างที่ดีของนักเรียนมากที่สุด ในขณะที่กลุ่มครู (ร้อยละ 6.97) กลับมีความเห็นว่า ปัจจุบันครูมีความรู้ความสามารถและมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และมีการตื่นตัวมากที่สุด แต่กลุ่มผู้ปกครอง (ร้อยละ 16.67) เห็นว่าบุคลากร โดยเฉพาะครูต้องได้รับการพัฒนาความรู้อื่น ๆ ทั้งทางวิชาการ เนื้อหาความรู้ต่าง ๆ เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่จะนำมาสอนได้มากที่สุด จากข้อมูลดังกล่าว ซึ่งแม้จะเป็นเพียงความคิดเห็นที่อาจจะสอดคล้องกับความ เป็นจริงหรือไม่ก็ได้ นั้น อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่น่าสนใจคือ ผู้ที่เกี่ยวข้อง (ร้อยละ 15.58) ขาดความเชื่อมั่นในบุคลากร (ครู/อาจารย์/ผู้บริหาร) แม้แต่กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาเองก็มีความเห็นสอดคล้องกับคนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในเรื่องจิตวิญญาณของความเป็นครู-ผู้บริหาร

2.3 แผนยุทธศาสตร์ครูสภา พ.ศ. 2548 – 2551 ระบุสภาพปัญหาของวิชาชีพครูไว้ ดังนี้

1. การเข้าสู่วิชาชีพ ระบบการคัดเลือกบุคคลเข้ารับการศึกษาในสาขาวิชาชีพครูไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นระบบการคัดเลือกรวม ไม่มีการคัดสรรกักกรองเพื่อเข้ารับการศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์ หรือคณะครุศาสตร์ ผู้สมัครเข้ารับการศึกษาวิชาชีพครูส่วนใหญ่ไม่ตั้งใจเรียนครูและขาดทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู

2. การผลิต สถาบันผลิตครูมีจำนวนมากแต่ขาดการประสานงานด้านวิชาการ และการควบคุมมาตรฐานหลักสูตรการผลิตครู คณาจารย์ในสถาบันผลิตครูไม่ได้เป็นต้นแบบของการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ขาดการพัฒนาองค์ความรู้และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการสอน ด้านหลักสูตรการผลิตครูไม่สนองต่อการสร้างบัณฑิตครูให้มีลักษณะความพร้อมทั้งร่างกาย สติปัญญาและจิตใจ กระบวนการสอนเน้นวิชาการมากกว่าส่งเสริมพัฒนาบุคลิกภาพและจิตวิญญาณความเป็นครู การวัดผล ประเมินผล มุ่งเน้นเนื้อหาวิชามากกว่ากระบวนการคิด การปฏิบัติและคุณลักษณะความเป็นครู

3. การพัฒนาวิชาชีพ ยังไม่มีระบบที่ชัดเจนและขาดการประสานงานระหว่าง หน่วยผลิตครู หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานบริหารบุคคล หน่วยงานพัฒนาครูและองค์กรวิชาชีพครู หลักสูตรการพัฒนาไม่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของครูและโรงเรียน รวมทั้ง สถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป รูปแบบและวิธีการพัฒนาไม่ทั่วถึงต่อเนื่อง ระบบการพัฒนาไม่จูงใจให้ครูตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาและไม่เชื่อมโยงกับความก้าวหน้าในอาชีพ นอกจากนี้ ด้านงบประมาณการพัฒนาคูยังไม่เพียงพอทำให้ครูจำนวนมากขาดโอกาสเข้ารับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4. สถานภาพวิชาชีพ เนื่องจากวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่มีผลประโยชน์ตอบแทนต่ำและระบบการส่งเสริมความก้าวหน้าไม่สอดคล้องกับภาระงานที่ต้องรับผิดชอบ ทำให้คนเก่ง คนดีมีฝีมือไม่ต้องการเป็นครูจึงเป็นโอกาสของคนที่ไม่ได้ตั้งใจเป็นครูเข้าสู่วิชาชีพเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ครูในสภาพสังคมยุคโลกาภิวัตน์ต้องดิ้นรนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของตนเองและครอบครัว ความเป็นปุชนิยมบุคคลในตัวครูจึงลดน้อยลงทำให้สถานะของวิชาชีพครูตกต่ำ สังคมไม่ยกย่อง เชื้อถือ ศรัทธาและให้การยอมรับนับถือเช่นในอดีต

2.4 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2545-2549 ระบุว่า การพัฒนาครูประจำการที่ผ่านมามีปัญหาอุปสรรคและจุดด้อยหลายประการที่ควรปรับปรุงแก้ไข พอสรุปได้ ดังนี้

1. รูปแบบวิธีการพัฒนาไม่นำไปสู่ผลได้จริง รูปแบบและวิธีการพัฒนามักจำกัดวิธีการอยู่ที่การฝึกอบรม ประชุมสัมมนา ประชุมชี้แจง หรือประชุมปฏิบัติการ ซึ่งมักจะเน้นความรู้ในเนื้อหา ครูไม่สามารถประยุกต์ใช้หรือนำไปปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนได้โดยตรง ไม่เกิดผลต่อการพัฒนาผู้เรียน

2. กระบวนการพัฒนาไม่ครบวงจร ขาดกิจกรรมต่อเนื่องที่จะติดตามตรวจสอบการปฏิบัติ ปรับปรุงงานจนเห็นผลที่เกิดกับผู้เรียน หรืออาจเริ่มจากการติดตามตรวจสอบคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียน แต่ขาดการนำข้อมูลมาใช้ปรับปรุงพัฒนาครู จึงทำให้การพัฒนาแบ่งเป็นส่วน ๆ ไม่ต่อเนื่องจนจุดสุดท้าย

3. เนื้อหาสาระการพัฒนาไม่ตรงกับปัญหาความต้องการของครูและโรงเรียนที่ต้องการพัฒนา ส่วนใหญ่หน่วยงานภายนอกมักเป็นผู้กำหนดเนื้อหาสาระการพัฒนาตามความต้องการหรือนโยบายของหน่วยงาน

4. การพัฒนาไม่ทั่วถึงและต่อเนื่อง ครูที่ได้รับการพัฒนามักเป็นเพียงบางกลุ่ม ในรอบหลาย ๆ ปี หรืออาจมีบางกลุ่มได้รับการพัฒนาซ้ำ ๆ กันหลายครั้งติดต่อกัน เพราะเงื่อนไขของรูปแบบการพัฒนา และโอกาสการพัฒนาขึ้นกับเงื่อนไขของนโยบายของหน่วยงาน และงบประมาณที่ได้รับจัดสรรซึ่งมีอย่างจำกัด

5. การพัฒนามีผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนปกติ ครูต้องทิ้งห้องเรียนทำให้เกิดผลเสียต่อโรงเรียนและผู้เรียนเนื่องจากหน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนาครูเป็นหน่วยงานภายนอกโรงเรียน ซึ่งจัดตามช่วงเวลาและความพร้อมของหน่วยงาน โดยปกติมักเป็นวันราชการและเปิดภาคเรียน ครูจึงต้องละทิ้งห้องเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา

6. ระบบการบริหารจัดการและผลตอบแทนการปฏิบัติงานไม่มีบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ครูพัฒนาวิชาชีพครู การบริหารจัดการของหน่วยงานและโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่เน้นผลการพัฒนาผู้เรียนและคุณภาพครูเป็นเครื่องชี้วัดผลการปฏิบัติงานยังเน้นหนักไปที่องค์ประกอบอื่นที่ไม่ใช่คุณภาพครูและผู้เรียน ทำให้ครูไม่เห็นคุณค่าประโยชน์ของการพัฒนาวิชาชีพครูจึงไม่เกิดบรรยากาศการพัฒนาวิชาชีพของตนเองอย่างต่อเนื่อง

2.5 สวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตได้จัดทำดัชนี “ความเชื่อมั่นครูไทย” ปี 2549 โดยสำรวจความคิดเห็นจากประชาชนทุกสาขาอาชีพทั่วประเทศ จำนวน 9,449 คน ระหว่างวันที่ 1 – 15 มกราคม พบว่า จุดด้อยครูไทยในสายตาของประชาชน เรียงตามลำดับ ดังนี้

- (1) ครูมีจิตสำนึกน้อยลง ขาดคุณธรรม ศีลธรรมจรรยาบรรณ 20.34 %
- (2) ความไม่เข้าใจในตัวเด็ก / ไม่รับฟังความคิดเห็น / ใช้อารมณ์ตัดสินใจ 15.02%
- (3) มีเงินเดือนน้อย/เป็นหนี้สิน รายรับไม่พอกับรายจ่าย 12.82%
- (4) การปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง / เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในปัจจุบัน 9.72%
- (5) มีปัญหาเรื่องการสอน เช่น สอนแบบเดิม ๆ / ไม่ตั้งใจสอน 8.72%

2.6 หนังสือความจริงของแผ่นดิน (ความจริงของแผ่นดิน, 2541) มีข้อความตอนหนึ่งว่า “.....ครูเริ่มไม่มีความสุขกับการเป็นครู แต่หันไปดิ้นรนแสวงหาความสุขกับกระแสวัตถุนิยมที่ไหลท่วมสังคมของเรา ครูกลายเป็นนักสะสมความสุขทางวัตถุจนเป็นหนี้เป็นสินกันทั่วหน้าครูหลาย ๆ คนอยากหนีจน ก็ไหลไปทำทุจริตหรือหาถ้ำไฟเงินไม่เป็นอันสอน ภาพลักษณ์ของครูก็ยิ่งเสื่อมลงไปอีก.....”

2.7 หนังสือความฝันของแผ่นดิน (ความฝันของแผ่นดิน, 2539) มีข้อความตอนหนึ่งว่า “.....ปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาวิกฤตขณะนี้ คือ สถานภาพอาชีพครูตกต่ำอย่างที่สุด เด็กจบมัธยมปลายเก่ง ๆ อยู่ในระดับหัวกะทิของประเทศ จะเลือกสอบเข้ามหาวิทยาลัยในแขนงวิชาอื่น ๆ ที่มีเงิน มีเกียรติ และมีหน้าตา ซึ่งสถานภาพของครูในสังคมไทยปัจจุบันยากนักที่จะให้ความหวังในสิ่งเหล่านี้กับเด็กรุ่นใหม่.....”

3. ความคาดหวังของสังคม/แนวโน้มในอนาคตต่อผู้ประกอบการวิชาชีพทางการศึกษา

3.1 สวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นจากประชาชนทุกสาขาอาชีพทั่วประเทศ จำนวน 3,067 คน ในช่วงวันที่ 10 – 20 ธันวาคม 2549 ในประเด็น “ครูไทยที่คนไทยอยากได้” พบว่าสิ่งที่คนไทยอยากได้ครูไทยมีและเป็นเรียงตามลำดับดังนี้

- (1) ครูที่มีจรรยาบรรณในความเป็นครู 26.87 %
- (2) เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ 16.30 %
- (3) ให้ความเอาใจใส่ต่อเด็ก 15.42 %
- (4) มีเทคนิคในการสอน สอนเก่งไม่น่าเบื่อ 8.37 %
- (5) มีความตั้งใจในการทำงาน 7.93 %
- (6) เป็นคนที่มีเมตตา 7.05 %
- (7) มีความขยันอดทน 6.61 %
- (8) มีความทุ่มเท มีเวลาให้กับเด็ก และมีความประพฤติที่ดี พุดจาสุภาพ 3.08 %
- (9) มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่หาความรู้ประสบการณ์ใหม่ และไม่ยึดเอา

ความคิดของตัวเองเป็นหลัก 2.64 %

3.2 สวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นจากประชาชนทุกสาขาอาชีพทั่วประเทศ จำนวน 9,449 คน ระหว่างวันที่ 1 – 15 มกราคม 2550 พบว่าจุดเด่นครูไทยในสายตาของประชาชน เรียงตามลำดับ ดังนี้

- (1) มีความขยัน อดทน และเสียสละ / มีความรัก และยึดมั่นในวิชาชีพ 30.44%
- (2) พัฒนาตนเองในด้านความรู้ใหม่ ๆ / นำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ในการเรียนการสอน 25.65 %
- (3) เข้าใจปัญหาสังคมมากขึ้น / กล้าคิด กล้าแสดงออก 13.10 %
- (4) มีน้ำใจ มีความเอื้ออารี / ใจดี มีเมตตา 8.45 %

3.3 รายงานวิจัยเรื่องผลกระทบโลกาภิวัตน์ ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) ได้คาดการณ์แนวโน้มอนาคตด้านผู้บริหารคณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาว่า

(1) ด้านผู้บริหาร

(1.1) การพัฒนาสู่ผู้บริหารมืออาชีพ สภาพการแข่งขันทางการศึกษาที่สูงขึ้น ส่งผลให้ผู้บริหารต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีความเป็นมืออาชีพมากขึ้น โดยมีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง ความรู้ในเชิงการตลาด สามารถบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพขึ้น สร้างจุดขายให้สถาบัน โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาเอกชน รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาเมื่อต้องออกนอกระบบราชการ ซึ่งจะอยู่รอดได้ ต้องปรับเปลี่ยนการบริหารเป็นแบบเชิงธุรกิจ ทางออกหนึ่งของการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการที่สถาบันการศึกษาจะให้ความสำคัญมากขึ้น คือ การคัดเลือกผู้บริหารมืออาชีพเข้ามานั่งในตำแหน่ง ซึ่งอาจเป็นการจัดจ้างบุคคลภายนอก อีกทั้งผู้บริหารระดับสูงจะไม่ได้เป็นกลุ่มผู้บริหารที่มาจากสายวิชาการดังเช่นที่เคยเป็นมา

(1.2) การเกิดกลุ่มผู้บริหารรุ่นใหม่ กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีอายุน้อย (Young Leaders) เริ่มเข้ามามีบทบาทในการบริหารองค์กรมากขึ้น รวมถึงสถาบันการศึกษาไทยด้วย เนื่องจากกลุ่มผู้บริหารรุ่นใหม่ที่มีอายุไม่มากกลุ่มนี้ มีแนวคิดนอกกรอบ มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ใหม่ๆ กล้าคิดกล้าทำ และได้รับแนวคิดทางการศึกษาใหม่ที่ทันสมัย ฯลฯ อีกทั้งการวัดผลงานจะพิจารณาความรู้ความสามารถ (มากกว่าการพิจารณาตามความอาวุโส) ประกอบกับพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่มีความรู้ ความสามารถ เข้าเป็นผู้บริหารสถานศึกษาได้ จึงทำให้เกิดระบบการพัฒนาผู้บริหารรุ่นใหม่จากภายนอกเข้ามาบริหารได้ มีการจ้างหรือแลกเปลี่ยนตัวผู้บริหารที่มีความเชี่ยวชาญในการบริหารจากหน่วยงานภายนอกทั้งจากในและต่างประเทศ จึงทำให้มีแนวโน้มที่กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา จะเป็นกลุ่มผู้บริหารที่มีอายุน้อยมากขึ้น

(1.3) การเกิดกลุ่มผู้บริหารตกยุค สภาพการแข่งขันที่รุนแรงส่งผลให้ผู้แข่งขันที่ไม่สามารถพัฒนาตนเองให้ทันการเปลี่ยนแปลงแล้ว ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ที่ไม่สามารถพัฒนาทักษะการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพขาดความสามารถในการบริหารเชิงรุก ขาดกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด ขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ยึดติดกับระบบราชการ ขาดความยืดหยุ่น จะกลายเป็นผู้ที่ตกขอบจากการแข่งขัน โดยผู้บริหารกลุ่มนี้จะถูกขับเค้นโดยแรง

กีดกันจากผู้บริหารระดับสูง และกฎระเบียบของราชการ จนในที่สุดจะกลายเป็นกลุ่มที่ขาดความก้าวหน้าทางอาชีพ แต่อาจยังคงอยู่ในสถาบันการศึกษานั้นต่อไปจนเกษียณอายุ หรือลาออกก่อนการเกษียณอายุ

(2) ด้านครู/ ณาจารย์

(2.1) การที่ครูพัฒนาตนเองมากขึ้น ความสะดวกรวดเร็วในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยี ระบบการทำงานและประเมินผลงานที่มุ่งเน้นผลงานมากขึ้น สภาพแข่งขันที่มากขึ้นเพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน อีกทั้งการเปิดเสรีทางการศึกษาที่จะมีบุคลากรทางการศึกษาจากต่างประเทศไหลเข้าสู่ไทย สถาบันการศึกษาต่างมุ่งคัดเลือกครูที่มีคุณภาพเข้าสู่สถาบันการศึกษา และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เริ่มให้ความสำคัญในการพัฒนาครูด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านทักษะเทคโนโลยี การพัฒนาความรู้ และภาษาต่างประเทศ เพื่อรองรับการเปิดหลักสูตรหรือความร่วมมือที่ใช้ทักษะเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยกระตุ้นให้ครูต่างมุ่งพัฒนาตนเองมากขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะด้านอาชีพ องค์กรความรู้ ทักษะการสอน และเทคโนโลยีแต่อย่างไรก็ตามอาจมีกลุ่มครูบางกลุ่ม ซึ่งมักเป็นกลุ่มครูที่ค่อนข้างมีอายุ โดยเฉพาะในสถานศึกษาของรัฐ อาจไม่ตื่นตัวในการพัฒนาตนเองมากนัก อย่งไรก็ตามปัจจัยสำคัญที่จะมีผลกระตุ้นให้ครูมุ่งพัฒนาตนเองมากขึ้นเพียงใด ขึ้นกับแรงจูงใจ กล่าวคือ หากครูผู้สอนขาดแรงจูงใจในการประกอบวิชาชีพ ภาระของครูมาก ความรับผิดชอบสูง แต่เงินเดือนน้อย อาจส่งผลให้การพัฒนาตนเองของครูไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควรได้

(2.2) ครูเก่งไหลออกจากระบบ ครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถอาจไหลออกจากระบบการศึกษา เนื่องจากผลตอบแทนในการประกอบอาชีพอื่นมากกว่า โดยเฉพาะภาคธุรกิจเอกชนน่าจูงใจมากกว่า และเมื่อมีการเปิดเสรีทางการค้า จะยิ่งส่งผลให้ตลาดงานต้องการกำลังคนที่มีคุณภาพเข้าสู่ระบบจำนวนมาก ทำให้ทุกฝ่ายต่างคาดหวังว่าครูจะสามารถสอนได้อย่างมีคุณภาพ ประกอบกับสถานประกอบการหลายแห่ง มีความพร้อมด้านเครื่องมือ เทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่ทันสมัย มีโครงการวิจัยและมีทุนในการวิจัย ในขณะที่สถาบันการศึกษามีความจำกัดค่อนข้างมาก ทั้งด้านการขาดแคลนเทคโนโลยีและความพร้อมต่าง ๆ ที่ไม่ทันสมัยและผลตอบแทนไม่น่าจูงใจมากพอ ส่งผลให้ครูที่มีความรู้ความสามารถจำนวนมากเกษียณก่อนอายุราชการ หรือไหลออกจากระบบการศึกษาได้

(2.3) การเกิดกลุ่มครู Part time มากขึ้น ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ระหว่างอาชีพครูกับอาชีพอื่น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ครูจำนวนมากเกษียณก่อนอายุราชการ และเกิดการไหลออกนอกระบบดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ส่งผลให้สภาพความขาดแคลนครูที่มีคุณภาพในทุกระดับการศึกษายังคงมีอยู่ต่อเนื่อง แม้ว่ารัฐจะพยายามคืนตำแหน่งให้สถานศึกษาที่มีการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนดก็ตามประกอบกับผลตอบแทนของครูอาจจะยังไม่จูงใจมากพอ ในขณะที่มีความต้องการทางการศึกษาที่มีคุณภาพและมีความหลากหลายมากขึ้น ทางออกหนึ่งของสถาบันการศึกษาที่มีแนวโน้มเป็นไปได้ในอนาคต คือการจ้างครูอัตราจ้าง หรือครูผู้สอนที่ทำงานแบบ Part time แนวโน้มนี้จะเป็นไปได้มากในสถาบันการศึกษาเอกชนและสถาบันอุดมศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการจ้างผู้ที่มีความรู้ความสามารถจากภายนอกมาเป็นอาจารย์พิเศษ อีกทั้งมีแนวโน้มที่สถาบันการศึกษาจะจ้างผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียงจากภาคเอกชน หรือหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาสอนในลักษณะ Part time มากกว่าเต็มเวลา

4. คุณลักษณะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาที่พึงประสงค์

4.1 พระบรมราชาโฆวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่พระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น

☆ “.....ครูที่แท้จริงเป็นผู้ทำแต่ความดี คือต้องหมั่นขยัน และอุตสาหะ พากเพียร ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ ต้องหนักแน่นอดกลั้น และอดทนต้องรักษาวินัย สำรวมระวังความประพฤติปฏิบัติของตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่ตั้งงามต้องปลื้มใจ ปลื้มใจ จากความสะอาดสบาย และความสนุกรื่นเริงที่ไม่สมควรแก่เกียรติภูมิของตน ต้องตั้งใจให้มั่นคง แน่วแน่ ต้องซื่อสัตย์รักษาความจริงใจ ต้องเมตตาหวังดี ต้องวางใจเป็นกลางไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ ต้องอบรมปัญญาให้เพิ่มพูนสมบูรณ์ขึ้น ทั้งด้านวิชาการ และความฉลาดรอบรู้ ในเหตุและผล.....” (พระราชทานแก่ครูอาวุโส เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2523)

☆ “.....ผู้ที่เป็นครูอาจารย์นั้น ไซ้แต่ว่ามีความรู้ในทางวิชาการ และในทางการสอนเท่านั้น ก็หาไม่จะต้องรู้จักอบรมเด็กทั้งในด้านศีลธรรม จรรยา และวัฒนธรรม รวมทั้งให้มีสำนึกรับผิดชอบในหน้าที่และในฐานะเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไปข้างหน้า การให้ความรู้ หรือที่เรียกว่าการสอนนั้นต่างกับการอบรม การสอนคือ การให้ความรู้แก่นักเรียน ส่วนการอบรมเป็นการฝึกจิตใจของผู้เรียนให้ซึมซาบจนติดนิสัยขอให้ท่านทั้งหลายจงอย่าสอน แต่อย่างเดียวให้อบรมความรู้ดังกล่าวมาแล้วด้วย.....” (พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิต นักศึกษา วิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2503)

☆ “.....ผู้ที่เป็นครูต้องนึกถึงความรับผิดชอบ เพราะว่าถ้าเป็นครูแล้วลูกศิษย์จะต้องนับถือได้ ต้องวางตัวให้เหมาะกับที่เป็นครู ไม่ใช่วางตัวอย่างหนึ่งแล้วมาสอนอีกอย่างหนึ่ง.....(พระราชทานเนื่องในวันการศึกษาสัมพันธ์ เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2512)

4.2 สารของประธานกรรมการคุรุสภา (ศาสตราจารย์เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์) เนื่องในโอกาสวันครู ครั้งที่ 51 วันอังคารที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2550 มีข้อความตอนหนึ่งว่า “.....ความหวังของสภาครูและบุคลากรทางการศึกษาและสังคมทั่วไปต้องการให้ครูยกระดับมาตรฐานวิชาชีพสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

- (1) มีความรู้และความเข้าใจในธรรมชาติของผู้เรียนและธรรมชาติของการเรียนรู้
- (2) มีความรู้ความสามารถในเนื้อหาสาระวิชาที่สอน
- (3) มีความรู้และทักษะเกี่ยวกับวิชาชีพครู
- (4) มีความรู้และทักษะการจัดกระบวนการเรียนรู้
- (5) มีความสามารถและทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- (6) มีความรู้สามารถและทักษะการใช้ภาษาเทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศ
- (7) มีจิตวิญญาณและบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับวิชาชีพครู

4.3 เสถียรพงษ์ วรรณปก แต่งกลอนให้ไว้เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2535 ดังนี้

ครูต้องเป็นครูทุกขณะจิต
 ต้องรู้โลกรู้ชีวิตอย่างแจ่มแจ้ง
 ต้องมีปฏิภาณ โวหารแสดง
 ต้องเป็นแหล่งก้าวน้ำวิชาการ

ต้องสอนคนมากกว่าสอนหนังสือ
 ไม่เพียงถือชอล์กปากกาพาเขียนอ่าน
 ต้องอุทิศชีวิตจิตวิญญาณ
 ให้แก่งานปลูกฝังในทางดี

ครูต้องมีทั้งความดีและความเก่ง
 ครูต้องเคร่งขรียะมาตรฐาน
 เป็นประทีปเจิดจรัสชัชวาล
 ส่องนำจิตวิญญาณของปวงชน